

šolski Center ptuj
elektro in računalniška šola

KEMIJA - eksperimentalno delo

Ime in priimek:

Razred:

Varno delo v šolskem laboratoriju

1. DA BI SE IZOGNILI MOREBITNIM NEVARNOSTIM IN POŠKODBAM PRI DELU, MORAMO UPOŠTEVATI NEKAJ POMEMBNIH NAVODIL:

- Pri delu uporabljamo zaščitno haljo, ko je potrebno, tudi rokavice ter očala.
- Dijak ne sme zapustiti delovnega prostora brez dovoljenja učitelja.
- V laboratoriju ne pijemo, ne jemo, ne žvečimo in ne kadimo, saj obstaja možnost kontaminacije preko dihalnih poti in prebavnega trakta. Pri delu ne dajemo ničesar v usta (svinčnik, prstov, steklovine ...). Prav tako se ne gibljemo po prostoru po nepotrebem.

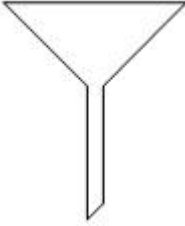
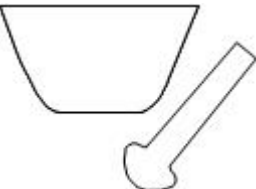

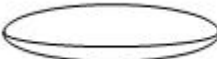

- Prepovedana je uporaba mobilnih telefonov.
- Pri delu z gorilnikom pazimo, da nam plamen ne ožge kože, las ali halje. Dolge lase spnemo.
- Rezultate dela si sproti zapisujemo.
- Pred uporabo določene kemikalije se je potrebno seznaniti s potencialnimi nevarnostmi njene uporabe in jo uporabljati skladno z navodili.
- Pir segrevanju epruvete nikoli ne usmerimo k sebi ali proti sošolcu.
- Ničesar ne poskušamo in ne vdihavamo. Če pomotoma kaj zaužijemo, nemudoma izpljunemo in usta speremo z veliko vode.
- Če se opečemo ali če pride koža v stik s kakšno kemikalijo, prizadeti del takoj speremo z veliko vode in obvestimo učitelja.
- Po končanem delu skrbno očistimo delovno površino, uporabljeno steklovino speremo z vodo. Pospravimo kemikalije in lab. opremo ter si umijemo roke.

Za varnost smo odgovorni VSI, tako nosilec vaj kot tudi izvajalci (dijaki). Zato je nujno potrebno vzdrževati red in mir.

2. SPOZNAVANJE OSNOVNEGA LABORATORIJSKEGA PRIBORA

Pri delu v laboratoriju uporabljamo različne pripomočke. Med najpomembnejše kose laboratorijskega pribora sodijo različne čaše, pipete, bučke, erlenmajerice, kapalke, merilni valji, gorilnik, tehtnica...

NALOGA: k vsaki sliki vpišite ime laboratorijskega pribora in opišite njegovo uporabo.

 <p>IME: UPORABA:</p>	 <p>IME: UPORABA:</p>
 <p>IME: UPORABA:</p>	 <p>IME: UPORABA:</p>
 <p>IME: UPORABA:</p>	 <p>IME: UPORABA:</p>
 <p>IME: UPORABA:</p>	 <p>IME: UPORABA:</p>

IME:
UPORABA:

IME:
UPORABA:

IME:
UPORABA:

IME:
UPORABA:

IME:
UPORABA:

IME:
UPORABA:

3. VARNA UPORABA SNOVI

Med nevarne snovi (kemikalije, pripravki, strupi) **prištevamo vse tiste, ki s svojim delovanjem ogrožajo zdravje ali povzročajo škodo na ljudeh, okolju ali predmetih (8 milijonov različnih spojin - 2 milijona različnih kemičnih izdelkov).**

Zato je treba z nevarnimi snovmi delati previdno in pri delu upoštevati varnostne predpise.

Snovi (kemikalije, pripravki), ki nam jih dobavljajo proizvajalci, so **originalno zaprte v steklenicah ali plastenkah.**

Posebej nevarne kemikalije **hranimo v varnostnih omarah za kemikalije.**

Na vsaki embalaži je nalepka, na kateri so zapisani osnovni podatki o kemikaliji: njeno ime, formula, molska masa, čistost, sestava, masni deleži primesi.

Preden začnemo delati s kemikalijo, moramo na nalepki prebrati opozorilne **znake za nevarnost (delovni list).**

NALOGA:

Izrežite varnostne simbole in jih zalepite na pravo mesto v spodnji tabeli.

Simboli za nevarnost	NEVARNOST	KAKO preprečiti, ukrepati, shranjevati, odstranjevati?
	Vnetljive snovi	
	Eksplozivne snovi	
	Plini pod tlakom	
	Oksidativne snovi	
	Jedko za kovine	
	Takojšnja strupenost	
	Draženje kože, oči Preobčutljivost kože Draženje dihal	

	<p>Preobčutljivost dihal Nevarno pri vdihovanju Mutagenost Rakotvornost Strupeno za razmnoževanje</p>	
	<p>Jedko za kožo Hude poškodbe oči</p>	
	<p>Nevarno za vodno okolje</p>	

2. VAJA – RAZISKOVANJE ČISTIH SNOVI IN ZMESI

Naloga: Razišči in uvrsti snovi, ki ju imaš pred seboj.

Potek dela

- ➔ Na pladnju sta dve različni snovi (A in B). Dobro si ju oglej – najprej s prostim očesom, nato pa lahko uporabiš tudi lupo.
- ➔ Opiši snovi tako, da v tabelo zapišeš nekaj značilnih lastnosti obeh snovi, kot so barva, vonj, velikost delcev itd. Če poznaš ali opaziš še kakšne lastnosti snovi, jih pripiši in opiši v tabeli.

LASTNOSTI	SNOV A	SNOV B
Barva		
Vonj		
Velikost delcev		
...		

- ➔ Ali morda prepoznaš snovi A in B?
- ➔ Tudi **topnost** je ena od lastnosti snovi. Poskušaj napovedati, kako je s topnostjo obeh snovi **v vodi**.
Za snov A: _____ Za snov B: _____
- ➔ Načrtuj, kako bi praktično preveril svojo napoved.
- ➔ Izvedi poskus (nasvet: uporablaj majhne količine snovi) in dobro opazuj.
- ➔ Ko si preučili topnost snovi v vodi, opažanja vpiši v tabelo.

LASTNOST	SNOV A	SNOV B
Topnost v vodi		

Sklepaj

- ➔ Ali imajo vsi deli snovi A enake lastnosti? _____ ➔ Ali imajo vsi deli snovi B enake lastnosti? _____

! Velja si zapomniti

**Snovi delimo na čiste snovi in zmesi. Pri mešanju čistih snovi dobimo zmesi.
Vsi deli čiste snovi imajo enake lastnosti, različni deli zmesi pa imajo različne lastnosti.**

- ➔ Na podlagi prebranega uvrsti snovi A in B v ustrezno skupino.

ČISTA SNOV	ZMES

3. VAJA:

1. S pomočjo različnih virov poiščite informacije o snoveh in jih zapišite v tabelo.

SNOV	TALIŠČE (°C)	VRELŠČE (°C)	GOSTOTA pri 20° C (g/cm ³)
Železo			
Vodo			
Helij			

2. Ugotovite lastnosti jekla, stekla, plastike in lesa.

Potrebujete:

- kovinsko, stekleno, plastično in leseno palčko, debeline 5 mm in dolžine 15 cm,
- nož,
- čašo, 250 ml, z vodo,
- komplet za merjenje prevodnosti,
- trinožni z žično mrežico,
- gorilnik.

Postopek dela:

- Vsako palčko poskusite previdno raziti z nožem.
- Vsako palčko poskusite previdno upogniti.
- S kompletom za merjenje prevodnosti preizkusite električno prevodnost vsake palčke. V katerem primeru zasveti žarnica?
- V čaši segrevajmo vodo skoraj do vrenja in v vročo vodo potopite vse štiri palčke. Po dveh min. previdno potipamo vsako palčko približno 1 cm nad robom čaše. Katera palčka je najtoplejša?

Rezultate zapišite v preglednico.

Material	JEKLO	STEKLO	PLASTIKA	LES
1. trdo/mehko				
2. togo/upogljivo				
3. ele. prevodnost				
4. toplotna prevodnost				

4. VAJA – LOČEVANJE ZMESI PESKA IN SOLI

NALOGA

Izberite ustrezne postopke in ločite heterogeno zmes peska in soli.

Načrtujte zaporedje poskusov.

Med fizikalnimi postopki (sejanje, filtriranje, destilacija, raztapljanje v vodi, izparevanje) izberite tiste, ki so najprimernejši za ločevanje zmesi peska in soli. Razvrstite jih po vrstnem redu, po katerem jih boste sami izvajali.

A _____

B _____

C _____

D sušenje peska v sušilniku

NAVODILO

- Žličko zmesi peska in soli v čaši zmešajte s približno 25 ml vode. Mešajte s stekleno palčko, da se sol raztopi.
- Pripravite aparaturo za filtracijo, tako da v stojalo vpnete obroč in vanj namestite lij s filtrirnim papirjem. Spodaj podstavite stekleno izparilnico, tako da se spodnji del lijaka dotika njene stene.
- Raztopino zmesi previdno ob stekleni palčki vlijte v lijak in počakajte, da skozi steče ves filtrat.
- Raztopini soli v izparilnici izparite vodo.
- Filtrirni preostanek s filtrirnim papirjem posušite na urnem steklu in v sušilniku.
- Nekaj drobcev posušenih produktov nalepite v polji, ki sta označeni pod točko rezultati in ugotovitve.

NARIŠITE SKICE APARATURE ZA POSTOPKE A, B IN C.

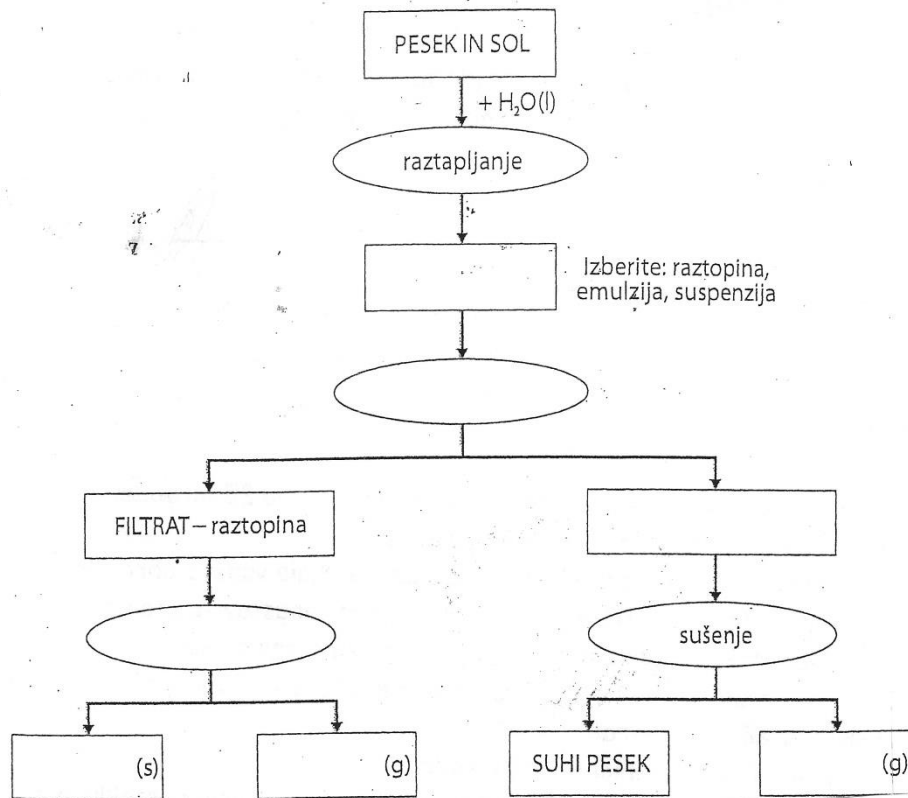
A

B

C

REZULTATI IN UGOTOVITVE

- a) Dopolnite shemo ločevanja zmesi peska in soli (ovalen prazen prostor naj vsebuje postopek ločevanja, kvadrat pa snovi).

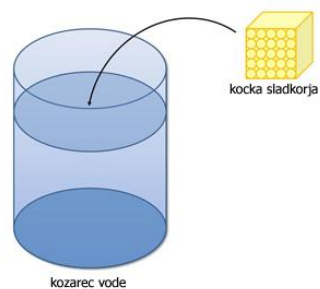

- b) Dopolnite manjkajoče besedilo in odgovorite na vprašnji.

- V kateri fizikalni lastnosti se razlikujeta snovi v zmesi, ki smo ju ločili s filtracijo?
_____
- Filtrat je raztopina _____ v vodi. Z
izparevanjem smo ločili _____.
- Filtracija in izparevanje sta _____ (fizikalna/ kemijska
postopka).

5. VAJA – SPREMINJANJE SNOVI

V eno čašo z vodo dodajte kocko ledu, v drugo pa kocko sladkorja.

1. a) Prižgite vžgalico oz. vžigalnik.

Pri delu z ognjem pazite, da vam plamen ne ožge kože, las ali halje. Dolge lase spnite.

b) Košček magnezijevega traku primite s pinceto in prižgite v plamenu gorilnika (ne glejte naravnost v plamen).

2. Z vsemi čutili spremljajte dogajanje; ugotovite razlike med zgornjimi primeri sprememb snovi in jih zapišite.

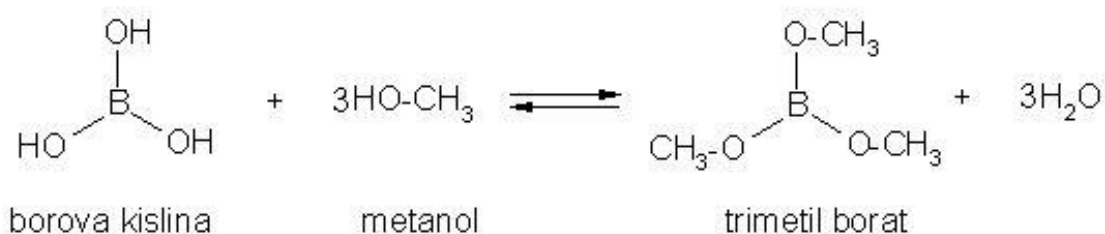
3. Napišite enačbo za kemijsko reakcijo gorenja magnezija.

4. Sinteza estra - TRIMETILBORATA

V petrijevki ali urnem steklu pomešajte 1 g borove kisline, 10 ml metanola in 1 ml H₂SO₄ ter prižgite plin, ki izhaja.

Zelen plamen je dokaz, da je nastal ester – TRIMETILBORAT.

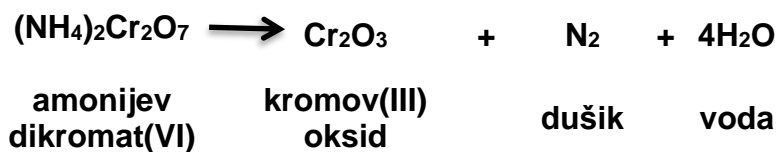

5. Vulkan - termični razkroj amonijevega dikromata(VI) - (NH₄)₂Cr₂O₇

V sredino izparilnice dajte približno 2 g amonijevega dikromata(VI) - (NH₄)₂Cr₂O₇. Nad plamenom segrejte konico železne žice in z dotikom sprožite razkroj spojine.

Pri tej kemijski reakciji nastanejo zeleno obarvani kosmiči kromovega(III) oksida Cr₂O₃, vodna para in plinasti dušik, ki omogoči burni vidni efekt - pršenje zelenih kosmičev kromovega(III) oksida. Pri reakciji se sprošča toplota.

6. Površina reaktantov

Primite košček Al – pločevine s kleščami ter jo podprite v plamenu gorilnika. Al

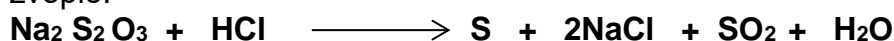
_____vžge. Potem potrosite po plamenu gorilnika malo Al prahu. Takoj

_____. Napišite enačbo za to kemijsko reakcijo.

7. Koncentracija reaktantov in temperatura

Naloga: Ugotovite vpliv koncentracij in temperature na hitrost kemijske reakcije.

Pri reakciji med natrijevim tiosulfatom ($\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$) in klorovodikovo kislino nastane žveplo.

Izmerite reakcijski čas pri različnih koncentracijah in temperaturah. Rezultate zberite v tabeli in narišite diagram (na ordinato nanesite koncentracijo $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ (cm^3), na abciso pa čas, v katerem je nastala določena količina žvepla.

Raztopina $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$	T_1 ($^{\circ}\text{C}$)	t_1 (s)	T_2 ($^{\circ}\text{C}$)	t_2 (s)
0,16 mol/ cm^3				
0,08 mol/ cm^3				
0,02 mol/ cm^3				

8. Katalizator

V terilnici dobro pomešamo 1g aluminijevega prahu z 1g joda, zdrobljenega v fin prah. Pri sobni temperaturi reakcija med njima ne steče, če pa dodamo nekaj kapljic vode, je reakcija _____. Kdo katalizira reakcijo? _____

6. VAJA – VODNE RAZTOPINE KISLIN, BAZ IN SOLI

Poskusite in zapišite enačbe za kemijske reakcije:

a) Gorenje žvepla v žveplov dioksid.

---

b) Reakcijo oksida z vodo (dodamo indikator metiloranž).

Kako imenujemo nastalo kislino?

---

c) Reakcijo natrija s kisikom do natrijevega oksida.

---

d) Reakcijo natrijevega oksida z vodo, ki smo ji dodali indikator fenolftalein.

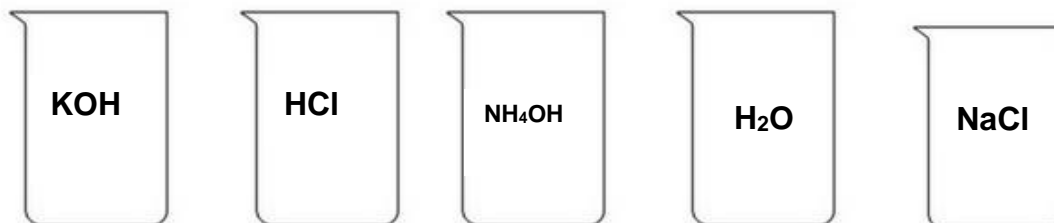

Kako imenujemo nastalo bazo?

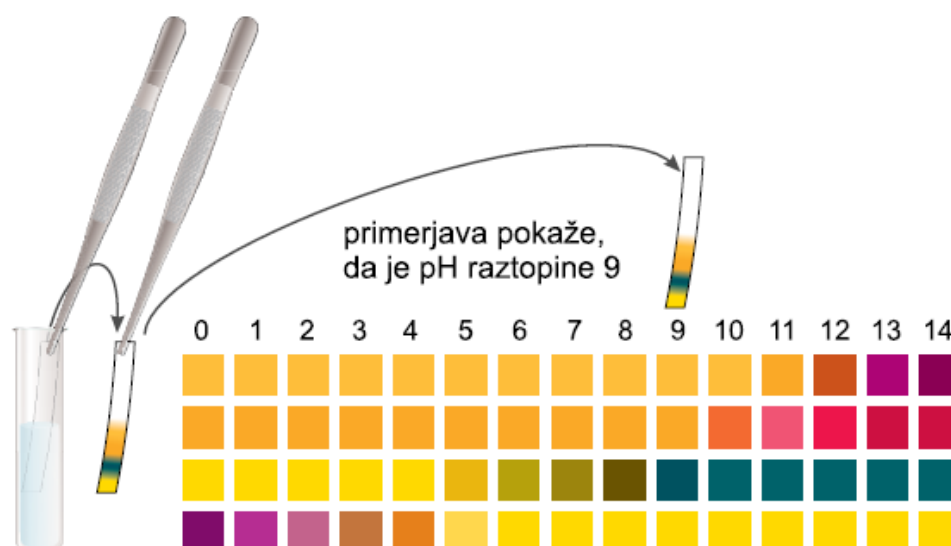
Kako razlikujemo med kislimi in bazičnimi raztopinami?

V čaše nalijete različne raztopine: **KOH**, **HCl**, **NH₄OH**, **H₂O**, **NaCl** in naredite test lakmusovim papirjem, metiloranem in fenolftaleinom.

	BARVA INDIKATORJA	BARVA INDIKATORJA	BARVA INDIKATORJA	BARVA INDIKATORJA	BARVA INDIKATORJA
LAKMUS					
METILORANŽ					
FENOLFTALEIN					

Izmerite pH raztopin z univerzalnim indikatorjem.

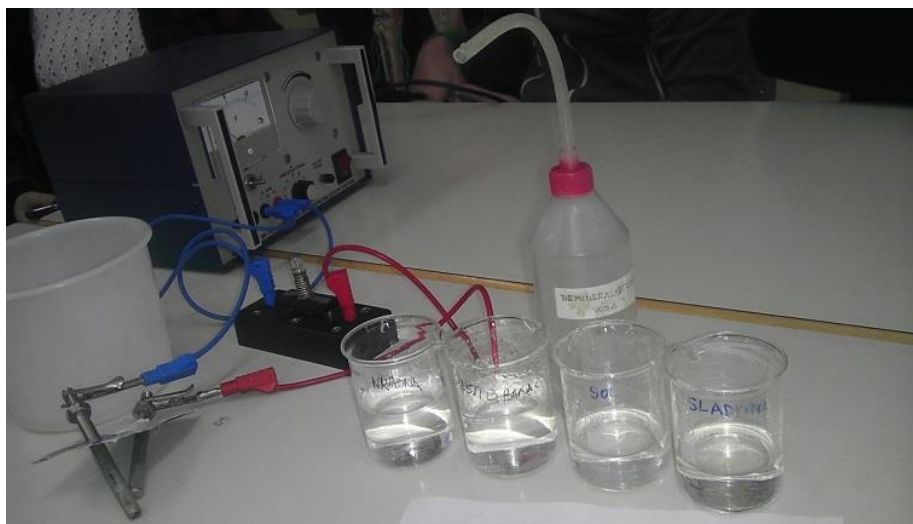

	pH vrednost	kisla/bazična
Raztopina sode bikarbone		
Raztopina kuhinjske soli		
Raztopina detergenta		
Jedilni kis		
Sok limone		
Mleko		

Razvrstite raztopine od najbolj kislih do najbolj bazičnih.

Ugotovite katere raztopine prevajajo ele, tok?

	Prevaja	Ne prevaja
Destilirana voda		
HCl		
KOH		
NaCl		
Sladkor		
Vodovodna voda		

